

УДК 33. 05-044. 372 (477)

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-5-16>**Пронкіна Л.І.**

*кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри міжнародного бізнесу, фінансів та обліку
Харківського торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету*

Кобеляцька А.Ю.

*студентка
Харківського торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету*

Pronkina Laura

*PhD in Economics, Associate Professor,
Professor of the Department of International Business, Finance and Accounting
Kharkiv Trade and Economic Institute
Kyiv National University of Trade and Economics*

Kobeliatska Anastasia

*Student
Kharkiv Trade and Economic Institute
Kyiv National University of Trade and Economics*

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ ОСНОВИ БАГАТОВЕКТОРНОСТІ АНТИКРИЗОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

THEORETICAL AND ORGANIZATIONAL-MANAGEMENT BASIS OF MULTI-VECTORITY OF ANTI-CRISIS ACTIVITY OF THE ENTERPRISE

АНОТАЦІЯ

У статті обґрунтовується багатовекторність антикризової діяльності як комплексу напрямів та заходів забезпечення підприємства від негативного впливу зовнішніх та внутрішніх чинників його кризових станів як цілісної господарської системи, що характеризується різноманітними напрямами та видами господарської діяльності. Розкрито, що комплексні антикризові програми підприємства повинні включати не тільки управлінські заходи, а й систему економічних, інвестиційних, маркетингових, соціальних інструментів запобігання кризовим станам та їх подолання. Обґрунтовано необхідність розроблення та впровадження антикризових програм, спрямованих на запобігання трансформації стану загрози банкрутства у реальне банкрутство підприємства.

Ключові слова: підприємство як господарська система, багатовекторність антикризової діяльності, кризи та кризовий стан підприємства, стан загрози банкрутства, реальне банкрутство, антикризовий менеджмент, антикризові програми.

АННОТАЦИЯ

В статье обосновывается многовекторность антикризисной деятельности как комплекса направлений и мероприятий обеспечения безопасности предприятия от негативного влияния внешних и внутренних факторов его кризисных состояний как целостной хозяйственной системы, которая характеризуется разнообразными направлениями и видами хозяйственной деятельности. Раскрыто, что комплексные антикризисные программы предприятия должны включать не только управленческие мероприятия, а и систему экономических, инвестиционных, маркетинговых, социальных инструментов предотвращения кризисных состояний и их преодоления. Обоснована необходимость разработки и внедрения антикризисных программ, направленных на предотвращение трансформации состояния угрозы банкротства в реальное банкротство предприятия.

Ключевые слова: предприятие как хозяйственная система, многовекторность антикризисной деятельности, кризисы и кризисное состояние предприятия, состояние угрозы бан-

кротства, реальное банкротство, антикризисный менеджмент, антикризисные программы.

ANNOTATION

The enterprise as a business entity, first, performs a variety of economic functions, which together are aimed at meeting public demand for goods, services and works. Secondly, the company is an active subject of resource markets, forms the demand in the financial market. Third, the company is an employer that creates jobs and provides employment. Thus, the company is an active economic agent of the national economic system, the efficiency of which directly affects the state and development of the country's economy. Research on the development of a comprehensive model of anti-crisis activities of economic entities on the basis of substantiation and generalization of its theoretical and organizational and managerial principles are relevant and of practical importance. In modern theoretical and applied sources, the terms "crisis management" and "crisis management" are used as synonyms, multi-vector anti-crisis measures, which together are aimed at overcoming threats to economic security of the enterprise as a whole and each of its components not disclosed. Multi-vector is an essential characteristic of anti-crisis activity of the enterprise as a holistic economic system. Anti-crisis activity is a set of directions and measures to prevent and overcome crises, which includes: analysis of the impact of factors of the external macro- and micro-environment of the enterprise in order to develop and implement measures to ensure its adaptation to adverse external economic conditions; analysis of the internal environment of the enterprise implementation of measures for its improvement; analysis of the nature and types of crises in the enterprise as a holistic economic system - cyclical, endogenous and exogenous, general, main activities and management, etc., which is the basis for the development of effective anti-crisis programs; areas of prevention and overcoming the threat of bankruptcy of the enterprise, which combines the signs of financial crisis, solvency crisis, management crisis, transformation of bankruptcy threat into a real state of insolvency of the enterprise, not yet restored, and measures in the period of its actual bankruptcy; organizational and managerial

measures of crisis management; measures to prevent crises and overcome crisis situations; measures to protect against the threat of crisis of each type of economic activity and the functioning of the enterprise as a whole economic system.

Key words: enterprise as economic system, multi-vector anti-crisis activity, crises and crisis state of enterprise, state of bankruptcy threat, real bankruptcy, anti-crisis management, anti-crisis programs.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Підприємство як суб'єкт підприємницької діяльності, по-перше, здійснює різноманітні господарські функції, що у сукупності спрямовані на задоволення суспільного попиту на товари, послуги, роботи. По-друге, підприємство є активним суб'єктом ресурсних ринків, формує попит на фінансовому ринку. По-третє, підприємство є роботодавцем, створює робочі місця та забезпечує зайнятість населення. Отже, підприємство є активним економічним агентом національної системи господарювання, від ефективності господарської діяльності якого безпосередньо залежать стан та розвиток економіки країни.

У сучасний період, що характеризується суттєвими загрозами сталій господарській діяльності підприємств, їх економічній безпеці, актуальними як для забезпечення економічної безпеки підприємств, так і для обґрунтування дієвих заходів подолання кризових явищ у національній економіці загалом є дослідження, спрямовані на розроблення комплексної моделі антикризової діяльності економічних суб'єктів на основі обґрунтування та узагальнення її теоретичних та організаційно-управлінських засад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Проблеми забезпечення підприємств від руйнівного впливу їхніх кризових станів є предметом економічних, фінансових, управлінських, юридичних досліджень, що зумовлено багатоаспектним характером їхньої господарської діяльності. Розкриттю сутності, видів, причин та наслідків криз на підприємстві, заходів запобігання кризовим станам та їх подолання присвячено дослідження зарубіжних і вітчизняних науковців, серед яких: О.Ю. Буцька [1], А.А. Вязовська, Л.В. Гнипа-Черневецька [2] Н.М. Давиденко [3], І.Ю. Єпіфанова [4], Л.А. Зверук, Н.О. Оранська, Ф.Х. Сафарі, О.В. Тимошенко та ін. Але в сучасних теоретичних та прикладних джерелах, по-перше, поняття «антикризова діяльність» та «антикризовий менеджмент» використовуються як синоніми, спостерігається ототожнення антикризової діяльності з антикризовим управлінням, що обмежує її зміст як необхідного складника кожного виду діяльності підприємства як господарської системи: операційної, фінансової, інвестиційної тощо. По-друге, не розкрито багатовекторність антикризових заходів, які в сукупності спрямовані на подолання загроз економічній безпеці підприємства у цілому та кожному її складнику зокрема.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розкриття змісту та основних напрямів антикризової діяльності підприємства шляхом обґрунтування теоретичних та управлінських основ її багатовекторності як складника його господарської діяльності як цілого та її окремих видів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Розроблення системи заходів антикризової діяльності підприємства повинно:

1) спиратися, по-перше, на теоретичні основи визначення та ідентифікації кризових станів підприємства, їх зовнішніх та внутрішніх причин та наслідків; по-друге, на комплексне використання в управлінні підприємством принципів та методів антикризового менеджменту;

2) охоплювати такі взаємопов'язані напрями антикризової діяльності, як запобігання кризам, що спрямовано на убезпечення підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз його сталій господарській діяльності, і подолання кризових станів на основі здійснення заходів, спрямованих на відновлення ефективності та конкурентоспроможності підприємства та їх підвищення;

3) бути комплексним та спрямованим на убезпечення підприємства від загроз та ризиків його кризових станів як цілісної господарської системи, функціонування якої є багатовекторним, охоплює багато видів та рівнів господарювання.

Підприємство є інтегративною соціально-економічною та техніко-технологічною системою, функціонування якої визначається умовами та чинниками його зовнішнього та внутрішнього середовища, нестабільність та зростання рівня ризикованості яких породжує його кризові стани. Тому важливо під час розроблення антикризових заходів урахувати вплив чинників зовнішнього макро- і мікросередовища підприємства, формувати програми трансформації господарчих процесів із метою забезпечення їх адаптації до несприятливих зовнішніх умов його функціонування та виживання в умовах від'ємної економічної динаміки.

Зовнішнє макросередовище господарської діяльності українських підприємств у сучасний період характеризується кризовими явищами, притаманними національній економіці, що має негативний вплив на фінансові результати діяльності підприємств, падіння яких, своєю чергою, є одночасно і проявом загальної економічної рецесії, і чинником її поглиблення. Підтвердженням цього висновку є дані табл. 1.

Спираючись на дані табл. 1, слід підкреслити, що криза підприємства є складником, проявом і наслідком кризового стану економіки країни у цілому (рис. 1)

Як видно з рис. 1, кризові стани підприємств і національної економіки є взаємопов'язаними: економічна криза є чинником криз на підприємствах, поглиблення яких зумовлює накопичення негативних явищ у національній економіці.

Таблиця 1
Економічні показники стану економіки та підприємств в Україні (січень–червень 2020 р.)

№	Показники	Період	Значення показників
1.	Зміна обсягу валового внутрішнього продукту, відсотків до відповідного кварталу попереднього року, у постійних цінах 2016 р.	1-й квартал 2020 р.	-1,3
2.	Зміна обсягу валового внутрішнього продукту, відсотків до відповідного кварталу попереднього року, у постійних цінах 2016 р.	2-й квартал 2020 р.	-11,4
3.	Рівень безробіття населення віком 15–70 років (у % до робочої сили відповідного віку)	1-й квартал 2020 р.	8,6
4.	Рівень безробіття населення віком 15–70 років (у % до робочої сили відповідного віку)	2-й квартал 2020 р.	9,9
5.	Прибуток великих та середніх підприємств порівняно із січнем–червнем 2019 р., %	Січень–червень 2020 р.	- 10,1
6.	Частка збиткових підприємств, %	Січень–червень 2020 р.	36,6
7.	Зміна частки збиткових підприємств у відсотках до відповідного періоду 2019 р.	Січень–червень 2020 р.	+11,7

Джерело: складено за [5–7]

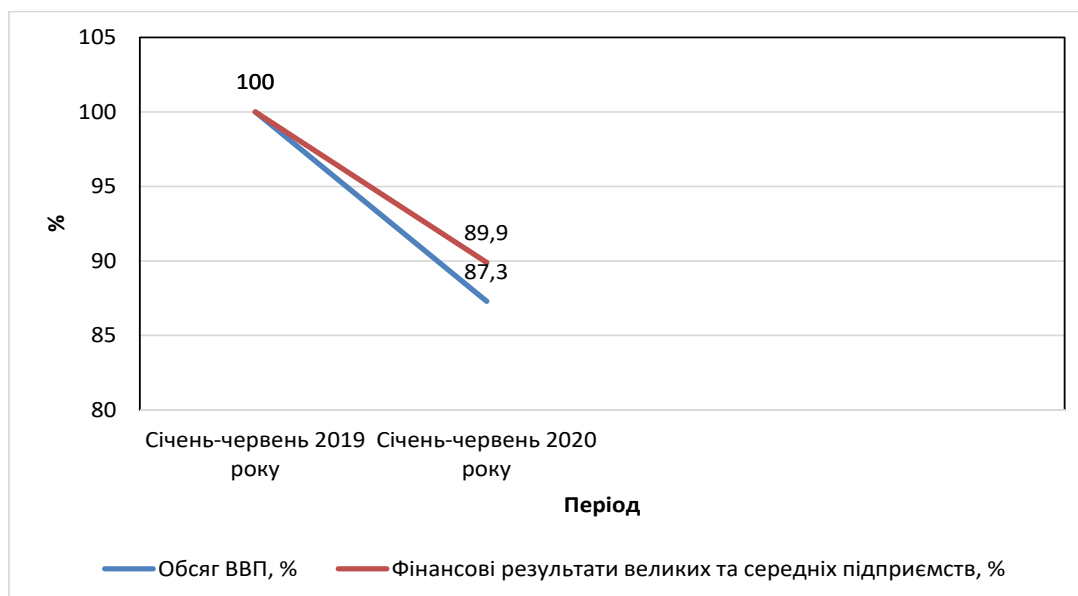

Рис. 1. Взаємозв'язок кризових станів національної економіки та підприємств

Зовнішнє мікросередовище підприємств сьогодні також є несприятливим для його господарської діяльності, оскільки економічна криза призводить до падіння доходів потенційних покупців його продукції, певних обмежень пропозиції на ресурсних ринках тощо. Кризові процеси у зовнішньому мікросередовищі підприємства мають прямий негативний вплив на його функціонування як господарської одиниці. У цей період антикризова діяльність підприємства повинна бути спрямована на збереження постійних покупців його продукції, постачальників сировини та обладнання, інших учасників його зовнішніх мереж, від яких безпосередньо залежать результати його господарської діяльності.

Антикризова діяльність підприємства повинна базуватися на глибокому та всебічному аналізі його внутрішнього середовища, елементи якого можуть бути чинниками його кризового

стану. Певні складники внутрішнього середовища підприємства хоча й є залежними від нього, можуть мати негативний вплив на ефективність реалізації його функцій як суб'єкта господарювання, зумовлювати різні види криз.

Ефективна антикризова діяльність підприємства повинна базуватися на всебічному аналізі не тільки причин та чинників, а й характеру та видів його кризових станів. Діяльність підприємства охоплює взаємопов'язані процеси його функціонування та розвитку. Функціонування підприємства характеризується довготривалим періодом його життєдіяльності шляхом збереження певного рівня ефективності реалізації його функцій, його цілісності як соціально-економічної та техніко-технологічної господарської системи. Розвиток підприємства – це набуття ним нової якості, це процес змінювання функцій та складників його господарської діяльності, що є суттєвими та мають різні види

та наслідки для функціонування підприємства.

Функціонування і розвиток підприємства взаємопов'язані між собою, оскільки функціонування – основа і передумова розвитку підприємства, який, своєю чергою, призводить до суттєвих змін процесів господарювання, створюючи умови для їх оновлення на більш високому якісному та кількісному рівнях відповідно до довгострокових цілей підприємства [2].

Зазначений взаємозв'язок породжує певну циклічність функціонування підприємства, якій притаманні фази зростання та спаду, певна періодичність кризових станів як результат накопичення суперечностей функціонування та розвитку. Протягом своєї життєдіяльності, що поєднує функціонування та розвиток, підприємство проходить низку стадій життєвого циклу. Кожна із цих стадій характеризується особливостями формування його ресурсного потенціалу, досягнутими результатами функціонування. Криза як фаза циклу характеризується зниженням обсягів виробництва, зниженням прибутків та рентабельності.

Таким чином, циклічна криза є одним із природних станів життєдіяльності підприємства. Її чинниками є певні явища та процеси зовнішнього макро- і мікросередовища підприємства і його внутрішнього середовища.

Важливо підкреслити, що життєвому циклу підприємства притаманні не лише циклічні, а й інші види кризових станів, визначення яких є важливим і необхідним для обґрунтування оптимальних методів та інструментів запобігання їм та їх подолання. Основними видами кризових станів підприємства відповідно до різних критеріїв їх визначення є такі:

1. За причинами, що викликають кризи на підприємстві:

1) кризи, викликані подіями об'єктивного характеру, до яких належать певні явища та процеси зовнішнього середовища підприємства;

2) кризи, які зумовлено суб'єктивними чинниками, пов'язаними з певними явищами і процесами зовнішнього мікросередовища та внутрішнього середовища підприємства: чутки та неправдива інформація, що поширюється конкурентами, засобами масової інформації, суперечливі заяви керівника або працівника підприємства, споживача продукції тощо.

2. За належністю причин кризового стану до певного середовища підприємства:

1) ендегенні кризи, основною причиною яких є негативні явища його внутрішнього середовища – випадки внутрішніх конфліктів, вирішені або не вирішені, які виходять за рамки і стають кризою репутації. Ці кризи передсім впливають на внутрішній господарський механізм підприємства та є загрозою його відносинам з організаціями, що формують його зовнішнє мікросередовище;

2) екзогенні кризи, що зумовлено явищами зовнішнього середовища підприємства: банкрутство банку, у якому підприємство обслуго-

увалося, криза фондового ринку, зміни в інституціональному середовищі підприємницької діяльності тощо.

3. За характером криз на підприємстві:

1) кризи звичайної діяльності підприємства як звичайні: це кризи, які можуть виникнути в будь-який час усередині компанії або поза її межами і пов'язані з чутками, конфліктами, трудовими проблемами або виникають тому, що зовні створюють відносини з третіми особами, постачальниками, клієнтами;

2) надзвичайні кризи.

4. За сферою господарської діяльності підприємства:

1) загальна криза підприємства;

2) кризи основної діяльності підприємства: виробництва, збуту, матеріально-технічного забезпечення та ін.;

3) криза управління.

Комплексною формою загальної кризи підприємства є такий його стан, як банкрутство. Слід розрізняти кризові стани підприємства, проявами яких є загроза банкрутства і банкрутство. Кризовий стан загрози банкрутства підприємства поєднує ознаки його фінансової кризи, кризи платоспроможності, кризи управління. Його подолання пов'язане зі здійсненням комплексу заходів, спрямованих на відновлення фінансових ресурсів ефективної господарської діяльності підприємства шляхом нормалізації його фінансової діяльності, грошових потоків тощо. Саме стан загрози банкрутства є об'єктом комплексу заходів антикризової діяльності підприємства. На відміну від кризового стану загрози банкрутства в економічному аспекті реальне банкрутство підприємства – це такі втрати його фінансових ресурсів, що унеможливають подальше фінансування його господарської діяльності та виконання прийнятих зобов'язань перед зовнішніми контрагентами та персоналом. Слід підкреслити, що неплатоспроможність може бути пов'язана: 1) з відсутністю у певний період у підприємства грошей за наявності прибутку (касова неплатоспроможність); 2) із відсутністю грошей і матеріальних цінностей за наявності збитків, що перевищують власний і запозичений капітали підприємства (балансова неплатоспроможність). Дані про рівень збитковості українських підприємств, що наведено на рис. 2, свідчать про значне зростання загрози банкрутства підприємств у сучасний період.

У юридичному аспекті банкрутство – це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити встановлені у порядку, визначеному Кодексом України з процедур банкрутства, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури [9].

Неефективна антикризова діяльність із подолання стану загрози банкрутства може призвести до перетворення загрози на реальне банкрут-

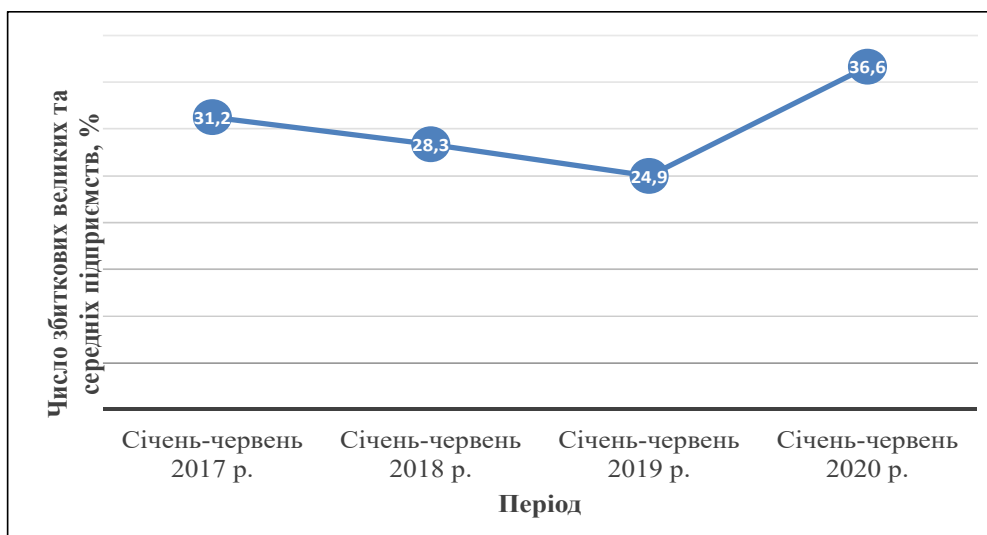

Рис. 2. Динаміка збитковості українських підприємств (січень-червень 2017–2020 рр.) [7; 8]

ство та застосування ліквідаційної процедури. У сучасний період науковцями напрацьовано масив методів запобігання трансформації загрози банкрутства у реальний стан неплатоспроможності підприємства, що не відновлюється: реінжиніринг; економічна безпека; контролінг; система раннього попередження та реагування; антикризове управління з використанням механізмів фінансової стабілізації; санація – фінансове оздоровлення підприємства; реструктуризація підприємства та ін. [10–12]. Важливо підкреслити, що їх застосування на практиці потребує всебічного обґрунтування та адаптації до конкретного підприємства та особливостей його кризового стану, рівня та виду неплатоспроможності.

Антикризова діяльність повинна спиратися на організаційно-управлінські принципи антикризового менеджменту, орієнтованого на виявлення та використання можливостей забезпечення підприємства від різних видів криз, розроблення та реалізацію стратегічних антикризових програм підприємства, мати системний характер та включати такі етапи, як діагностика кризових станів, ідентифікація виду кризи за її причинами, характером, сферою та ін., формування мультидисциплінарної команди фахівців, завданнями якої є розроблення стратегії, визначення цілей, завдань, заходів та інструментів подолання кризи, впровадження антикризових заходів та контроль їх ефективності. Організаційною структурою управління антикризовою діяльністю слід вибрати моделі управління проектами чи матричну модель. Ефективними є використання моделі аутсорсингу персоналу, залучення зовнішніх консультантів з антикризового менеджменту тощо.

Слід підкреслити, що, по-перше, заходи подолання кризових станів різнитимуться залежно від виду криз, що проявлятиметься в антикризових програмах та заходах. По-друге,

антикризова діяльність повинна бути орієнтована як на його забезпечення від кризових станів як цілісної системи, так і на безпеку окремих видів його господарської діяльності. По-третє, застосування різноманітних засобів або програм запобігання кризам та їх подолання не може стовідсотково забезпечити отримання необхідного ефекту через різні причини: форс-мажорні обставини, неповноту інформації та її перекручення, недостатній рівень кваліфікації персоналу, помилки управління тощо.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, багатовекторність є сутнісною характеристикою антикризової діяльності підприємства як цілісної господарської системи, що зумовлена різноманітністю його цілей, функцій, видів діяльності, кризових станів та їхніх зовнішніх та внутрішніх чинників та загроз. Виходячи з багатовекторності, антикризову діяльність слід визначити як комплекс напрямів та заходів запобігання кризам та їх подолання, що, по-перше, спрямований на забезпечення всіх видів господарської діяльності підприємства, захист його економічної безпеки у цілому, по-друге, не обмежується тільки суто управлінськими діями, а включає соціально-економічні, фінансово-інвестиційні, маркетингові, правові, соціально-психологічні методи та інструменти, що є взаємопов'язаними.

Антикризова діяльність на підприємстві повинна бути багатовекторною та охоплювати: аналіз впливу чинників зовнішнього макро- і мікросередовища підприємства з метою розроблення та здійснення заходів забезпечення його адаптації до несприятливих для господарської діяльності зовнішніх умов; аналіз внутрішнього середовища підприємства, здійснення заходів його удосконалення; аналіз характеру та видів криз на підприємстві як цілісної господарської системи: циклічної, ендогенних та екзогенних,

загальної, основної діяльності й управління тощо, що є основою розроблення ефективних антикризових програм; напрями запобігання та подолання стану загрози банкрутства підприємства, що поєднує ознаки фінансової кризи, кризи платоспроможності, кризи управління, трансформації загрози банкрутства у реальний стан неплатоспроможності підприємства, що не відновлюється, та заходу у період його реального банкрутства; організаційно-управлінські заходи антикризового менеджменту; заходи запобігання кризам та подолання кризових станів; заходи забезпечення від загроз кризових станів кожного виду господарської діяльності та функціонування підприємства як цілісної господарської системи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Тимошенко О.В., Буцька О.Ю., Сафарі Ф.Х. Антикризове управління як передумова підвищення ефективності діяльності підприємства. *Економічний аналіз*. 2016. Т. 23. № 2. С. 187–192.
2. Гнипа-Черневецька Л.В., Вязовська А.А. Криза як об'єктивний етап розвитку підприємства. *Global international scientific analytical project*. 2011. URL: <http://gisap.eu/ru/node/1416> (дата звернення: 12.10.2020).
3. Зверук Л.А., Давиденко Н.М. Антикризове управління підприємством в умовах інноваційного розвитку. *Інтернаука*. 2017. № 1. Т. 2. С. 69–75.
4. Єліфанова І.Ю., Оранська Н.О. Сутність антикризового управління підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 2. С. 265–269. URL: <http://economyandsociety.in.ua/> (дата звернення: 12.10.2020).
5. Зміна обсягу валового внутрішнього продукту у 2020 році. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 12.10.2020).
6. Зайнятість та безробіття населення в II кварталі 2020 року. *Експрес-випуск від 24.09.2020*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 12.10.2020).
7. Фінансові результати діяльності великих та середніх підприємств за січень-червень 2020 року. *Експрес-випуск від 25.08.2020*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 12.10.2020).
8. Фінансові результати діяльності великих та середніх підприємств за січень-червень 2018 року. *Експрес-випуск від 23.08.2018*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2018/08/130.pdf> (дата звернення: 12.10.2020).
9. Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 р. № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (дата звернення: 12.10.2020).
10. Воронкова Т.С., Рибальченко Н.П. Банкрутство підприємства та шляхи його подолання. *Інтернаука*. 2017. № 2. Т. 2. С. 40. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_2\(2\)_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_2(2)_11) (дата звернення: 12.10.2020).
11. Абрамова А.С., Духніч О.В. Основні причини банкрутства підприємств України та заходи по запобіганню їх неплатоспроможності. *Молодий вчений*. 2017. № 11(51). С. 1092–1095. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/262.pdf> (дата звернення: 12.10.2020).
12. Сукрушева Г.О., Папуцин В.М. Причини та наслідки банкрутства вітчизняних підприємств у сучасних умовах. *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. С. 682–686.

REFERENCES:

1. Tymoshenko O.V., Butska O.Yu., Safari F.Kh. (2016) Antykrizove upravlinnia yak peredumova pidvyshchennia efektyvnosti diialnosti pidpriemstva [Anti-crisis management as a prerequisite for improving the efficiency of the enterprise]. *Ekonomichnyi analiz: zb. nauk. prats TNEU*, vol. 23, no. 2, pp. 187–192.
2. Hnypa-Chernevetska L.V., Viazovska A.A. (2011) Kryza yak obiektyvnyi etap rozvytku pidpriemstva [Crisis as an objective stage of enterprise development]. *Global International Scientific Analytical Project*. Available at: <http://gisap.eu/ru/node/1416> (accessed 12 October 2020).
3. Zveruk L.A., Davydenko N.M. (2017) Antykrizove upravlinnia pidpriemstvom v umovakh innovatsiinoho rozvytku [Crisis management of the enterprise in terms of innovative development]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka»*, no. 1, vol. 2, pp. 69–75.
4. Iepifanova I.Yu., Oranska N.O. (2016) Sutnist antykrizovoho upravlinnia pidpriemstva [The essence of crisis management of the enterprise]. *Ekonomika i suspilstvo*, no. 2, pp. 265–269. Available at: <http://economyandsociety.in.ua/> (accessed 12 October 2020).
5. Zmina obsiahu valovoho vnutrishnoho produktu u 2020 rotsi [Change in the volume of gross domestic product in 2020]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 12 October 2020).
6. Zainiatist ta bezrobittia naselennia v II kvartali 2020 roku [Employment and unemployment in the second quarter of 2020]. *Ekspres-vypusk vid 24.09.2020*. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 12 October 2020).
7. Finansovi rezultaty diialnosti velykykh ta serednikh pidpriemstv za sichen-cherven 2020 roku [Financial results of large and medium-sized enterprises for January-June 2020]. *Ekspres-vypusk vid 25.08.2020*. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 12 October 2020).
8. Financial results of large and medium enterprises for January-June 2018 [Financial results of large and medium enterprises for January-June 2018]. *Express issue 23.08.2018*. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2018/08/130.pdf> (accessed 12 October 2020).
9. Kodeks Ukrainy z protsedur bankrutstva vid 18 zhovtnia 2018 roku № 2597-VIII [Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures of October 18, 2018 no. 2597-VIII]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (accessed 12 October 2020).
10. Voronkova, T. Ye., Rybalchenko, N. P. (2017) Bankrutstvo pidpriemstva ta shliakhy yoho podolannia [Bankruptcy of the enterprise and ways to overcome it]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka»*, no. 2, vol. 2, pp. 39–43. Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_2\(2\)_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_2(2)_11) (accessed 12 October 2020).
11. Abramova A.S., Dukhnich O.V. (2017) Osnovni prychny bankrutstva pidpriemstv Ukrainy ta zakhody po zapobihanniu yikh neplatospromozhnosti [The main causes of bankruptcy of Ukrainian enterprises and measures to prevent their insolvency]. *Molodyi vchenyi*, no. 11 (51), pp. 1092–1095. Available at: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/262.pdf> (accessed 12 October 2020).
12. Sukrushcheva H.O., Paputsyn V.M. (2017) Prychny ta naslidky bankrutstva vitchyznianskykh pidpriemstv u suchasnykh umovakh [Causes and consequences of bankruptcy of domestic enterprises in modern conditions]. *Ekonomika i suspilstvo*, no.9, pp. 682–686.